

Rafał Nagaj

Płeć a zaufanie i solidarność społeczna wśród studentów w Polsce, na Litwie i Słowacji

---

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 47/1, 179-190

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STUDIA I MATERIAŁY

DOI: 10.18276/sip.2017.47/1-15

Rafał Nagaj*

Uniwersytet Szczeciński

PŁEĆ A ZAUFANIE I SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA WŚRÓD STUDENTÓW W POLSCE, NA LITWIE I SŁOWACJI

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono, jak kształtuje się poziom zaufania wśród studentów w trzech krajach Europy Środkowo-Wschodniej, tj. w Polsce, na Litwie i Słowacji. Wykorzystano do tego wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez pracowników Katedry Makroekonomii Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego na uczelniach ekonomicznych w każdym z badanych krajów. Ponadto przebadano, czy płeć miała wpływ na poziom zaufania wśród ankietowanych studentów. Analiza wskazała, że studenci ze Słowacji są najbardziej ufni wobec osób obcych i wykazują większą skłonność do zaufania osobom aktywnym społecznie niż studenci z Polski i Litwy. Poza tym, kobiety wykazują większy poziom zaufania instytucjonalnego i społecznego niż mężczyźni.

Słowa kluczowe: zaufanie, solidarność społeczna, kapitał społeczny

Wprowadzenie

W literaturze przedmiotu coraz częściej przypisuje się znaczącą rolę kapitału społecznego i solidarności społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Istotne znaczenie w jego kształtowaniu odgrywa zaufanie, które odnosić się może

---

* Adres e-mail: rafal.nagaj@usz.edu.pl.

do obcych, do instytucji publicznych lub do społeczności lokalnej czy najbliższego otoczenia. Niezależnie od tego, jakie przyjmie się podejście do zaufania, jest ono niezbędne w budowaniu solidarności społecznej.

Literatura przedmiotu podaje, że na zaufanie może mieć wpływ środowisko, w którym jednostka przebywa, czynniki etniczne, instytucje, ale także nierówności dochodowe (Ioakimidis, Heijke, 2016). Poza tym Migheli (2012, s. 323) wskazuje, że wśród młodych ludzi występuje silny efekt płci w odniesieniu do zaufania uogólnionego, tzn. że mężczyźni wydają się ufać bardziej niż kobiety (Migheli, 2012, s. 323). W pracy skupiono uwagę na zaufaniu uogólnionym i społecznym wśród studentów w badanych uczelniach w Polsce, na Litwie i Słowacji. Oszacowano jego poziom oraz zbadano, czy wśród ankietowanych występował efekt płci. Ocena tych dwóch problemów badawczych jest głównym celem pracy.

Podczas analizy wykorzystano wyniki z badań ankietowych na temat kapitału społecznego przeprowadzonych przez pracowników Katedry Makroekonomii wśród studentów studiów ekonomicznych pierwszego roku na uczelni w Szczecinie, Wilnie i Bańskiej Bystrzycy. Istnienie związków między badanymi zmiennymi zweryfikowano także statystycznie przy pomocy testu niezależności chi-kwadrat.

1. Przegląd literatury na temat istoty zaufania. Typy i podejścia

Zaufanie można zdefiniować jako „oczekiwanie przez osobę, grupę lub firmę etycznie sprawiedliwego zachowania – to znaczy moralnie poprawnych decyzji i działań opartych na etycznych zasadach analizy – ze strony drugiej osoby, grupy lub firmy we wspólnym przedsięwzięciu lub wymianie gospodarczej” (Hosmer, 1995, s. 390). Inną definicję prezentuje Cook (2005), która zauważa, że zaufanie może pojawiać się tylko w specyficznym kontekście, tzn. że można ufać jakiejś osobie w danej sytuacji, a drugiej osobie już nie (Migheli, 2012, s. 299).

W literaturze przedmiotu uznaje się najczęściej zaufanie jako element nierozdzielnie związany z kapitałem społecznym. Według Fukuyamy (2000) członkowie społeczności oczekują, że jednostki będą zachowywać się uczciwie i żeby budować zdrowe relacje społeczne, należy wzmacniać takie cnoty etyczne, jak prawdomówność, wywiązywanie się z obowiązków i wzajemność w stosunkach z innymi (Sierocińska, 2011, s. 71). Według niego zaufanie pełni rolę czynnika, który umożliwia lepsze funkcjonowanie społeczności i tym samym buduje kapitał społeczny. Putnam (1995)

zaś w swojej definicji kapitału społecznego „odnosi go do cech organizacji społecznej, takich jak sieci, normy i zaufanie społeczne, które ułatwiają koordynację i współpracę dla obopólnej korzyści” (Putnam, 1995, s. 2, za: Nagaj, 2016). Według niego tam, gdzie występuje zaufanie, normy społeczne i aktywność osób w ramach zbiorowych działań, można mówić o wysokim poziomie kapitału społecznego (Nagaj, 2016, s. 452). Z kolei Carpenter, Daniere i Takahashi (2004) podają, że istnieje też sprzężenie zwrotne, to znaczy, że osoby z wyższym poziomem kapitału społecznego bardziej sobie ufają. Co prawda trudno wskazać, w którą stronę ta zależność działa, niemniej powszechnie wskazuje się, że silne sieci społeczne sprzyjają pojawianiu się wartości dodanej w postaci kapitału społecznego (Lyon, 2000, Coleman, 1988). Coleman wskazuje na makroekonomiczne podejście do kapitału społecznego i znaczenie zaufania jako fundamentu instytucji społecznych i publicznych (Mironowa, 2015, s. 122).

W odniesieniu do zaufania, w literaturze przedmiotu wyróżnia się trzy jego rodzaje, podejścia: zaufanie uogólnione, tj. do osób obcych; instytucjonalne, czyli do instytucji publicznych bądź organizacji, oraz społeczne, tj. do środowiska społecznego. Pierwsze z ich jest postrzegane jako „klucz do zrozumienia, dlaczego ludzie stają się społecznie zaangażowani i są w stanie poświęcić czas i środki na rzecz dobra wspólnego. To odzwierciedla pozytywne przekonanie o dobrej woli innych osób, spoza kręgu przyjaciół, rodziny i znajomych, które mamy na bazie interpersonalnej” (Newton, 1997, za: Macias, 2015, s. 1264). Może być ono traktowane jako zaufanie do integralności z osobami obcymi. Poza tym zaufanie uogólnione wśród jednostek jest związane z doświadczeniami altruistycznymi, takimi jak wolontariat, działalność na rzecz instytucji charytatywnych, poświęcenie (Brehm, Rahn, 1997; Uslaner, 2000, 2008 za: Macias, 2015, s. 1265). Drugie z nich, tj. zaufanie instytucjonalne, związane jest z podejściem makro, tzn. zaufaniem do wszelkiego rodzaju instytucji, głównie instytucji publicznych i organizacji społecznych, i wpływa na ogólne poczucie bezpieczeństwa i skłonność do postaw obywatelskich. Tymczasem zaufanie społeczne informuje, że poziom zaufania, jakim dana jednostka darzy środowisko społeczne, w którym przebywa, decydować może o sposobie postrzegania rzeczywistości oraz poziomie zadowolenia z życia oraz tego, jak dana rzeczywistość wygląda. Każda jednostka funkcjonuje w danej rzeczywistości, w danych warunkach. Poziom zaufania w środowisku społecznym decyduje o tym, jakie są relacje jednostki w stosunku do świata, ustala on zachowanie jednostki i podejmowane przez nią decyzje (Mironowa, 2015, s. 122).

2. Metodyka badań

W pracy przeanalizowano poziom zaufania wśród studentów studiów ekonomicznych pierwszego roku na uczelniach w Polsce, na Litwie i Słowacji. Wnioski i analizy przeprowadzono na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych przez pracowników Katedry Makroekonomii Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego w ramach badań statutowych finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Wiedza a kapitał społeczny. Część I. Typ pomostowy kapitału społecznego”, nr 503-2000-230-342 (Milczarek i in., 2015, s. 95). W Polsce badania odbyły się w październiku 2013 roku na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego ($n = 267^1$), na Litwie w październiku 2014 roku na Wydziale Polityki i Zarządzania na Uniwersytecie Mykolo Romerio w Wilnie ($n = 113$), zaś na Słowacji w okresie listopad–grudzień 2015 roku na Wydziale Ekonomii na Uniwersytecie Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy ($n = 153$). Studenci biorący udział w badaniach stanowili odpowiednio 58,0%, 51,4% oraz 51,0% wszystkich studentów pierwszego roku studiujących na adekwatnych wydziałach. W ankiecie zastosowano technikę kwestionariusza papierowego, który składał się z metryczki oraz pytań dotyczących kapitału społecznego. W metryczce poproszono ankietowanych o podanie informacji dotyczących wieku, płci, stanu cywilnego, rodziny, miejsca pochodzenia i zamieszkania, sytuacji zawodowej i wysokości dochodu. W kwestionariuszu natomiast, który został przygotowany zgodnie ze schematem logicznym zaproponowanym przez Bank Światowy (Grootaert i in., 2004) znalazło się 36 pytań zamkniętych i otwartych dotyczących kapitału społecznego bez podziału na jego typy (Milczarek i in., 2015, s. 95). Z ankiety w artykule wykorzystano 5 pytań dotyczących zaufania badanych studentów do jednostek z bliższego i dalszego otoczenia, jak i władzy. W ramach nich sprawdzono:

- ile osób byłoby skłonnych pożyczyć ankietowanym małą sumę pieniędzy na cotygodniowe wydatki,
- czy można by liczyć na pomoc sąsiadów w zakresie opieki nad domem, gdyby zaszła konieczność wyjechania na kilka dni,
- którym osobom ankietowany najchętniej udzieliłby wsparcia,
- czy zdaniem badanych ludzie sobie ufają,
- jak dużym zaufaniem ankietowany darzy określony typ osób.

---

¹ W celu uzyskania kompatybilnej próby w analizie wykorzystanych pytań, n wyniosło 239.

W artykule zbadano także, czy wpływ na poziom zaufania miała płeć badanych. Podstawową metodą weryfikacji była analiza statystyczna i określenie odsetka osób ufających ogółem i w zależności od płci. Kwestię wpływu płci zweryfikowano dodatkowo stochastycznie przy pomocy testu niezależności chi-kwadrat, gdzie przyjęto, że: H_0 – płeć nie powoduje różnic w poziomie zaufania wśród badanych studentów, H_1 – płeć różnicuje poziom zaufania wśród ankietowanych studentów. Poziom istotności określono na poziomie $\alpha = 0,05$.

3. Wyniki badań

Analizę poziomu zaufania wśród ankietowanych studentów podjęto w stosunku do społeczności lokalnej, tej dalszej i bliższej, oraz uogólnionego i instytucjonalnego poziomu zaufania. Pierwszy z elementów zbadano oceniając liczbę osób spoza gospodarstwa domowego, która zdaniem ankietowanego pożyczycyby mu małą sumę pieniędzy oraz odsetek osób twierdzących, że można liczyć na swoich sąsiadów w zakresie opieki nad domem (tab. 1).

Stwierdzono, że ankietowani studenci generalnie mogą liczyć na pomoc co najmniej kilku osób spoza swojego gospodarstwa domowego, choć najczęściej są to 1–2 osoby. Warto jednak zwrócić uwagę, że na Słowacji liczba takich osób, na których pomoc można liczyć, jest mniejsza niż w Polsce czy na Litwie. O ile na Słowacji ponad połowa badanych deklaruje, że są to 1–2 osoby, to w pozostałych krajach najczęściej jest ich co najmniej 3.

Badania wykazały również, że ponad połowa ankietowanych studentów może liczyć na pomoc swojego sąsiedztwa. Spośród badanych osób, Słowacy najbardziej ufają sąsiadom, podczas gdy Litwini najmniej. Koresponduje to z wynikami z pytania o liczbę osób spoza gospodarstwa domowego, które pożyczycyby ankietowanemu małą sumę pieniędzy. Można przypuszczać zatem, że Litwini i Polacy w większym stopniu ufają osobom spoza najbliższego sąsiedztwa, np. członkom rodziny niemieszkającym we wspólnym gospodarstwie domowym. Odpowiedź na te przypuszczenia dostarczyły wyniki z pytania trzeciego, dotyczącego osób, którym badany najchętniej udzieliłby wsparcia.

Tabela 1. Poziom zaufania wśród studentów na ankietowanych uczelniach w Polsce, na Litwie i Słowacji (w %)

Odsetek ankietowanych twierdzących, jaka ilość osób spoza gospodarstwa domowego pożyczylaby im małą sumę pieniędzy				
Odpowiedź	0	1–2	3–4	5 i więcej
Litwa	8,8	33,6	26,5	31,0
Polska	4,6	33,5	33,5	28,5
Słowacja	3,3	52,6	28,3	15,8

Odsetek osób twierdzących, czy można liczyć na sąsiadów w zakresie opieki nad domem, gdyby zaszła konieczność wyjechania na kilka dni		
Odpowiedź	zdecydowanie lub raczej tak	zdecydowanie lub raczej nie
Litwa	50,9	33,3
Polska	54,3	21,3
Słowacja	59,6	23,2

Osoby, którym badany najchętniej udzieliłby wsparcia, zakładając, że wszyscy znajdują się w podobnej sytuacji						
Odpowiedź	przyjaciel	osoba potrzebująca z badanego miasta	sąsiadka	rodzice	kolega / koleżanka	podopieczni z fundacji
Litwa	67,3	6,2	9,7	83,2	17,7	10,6
Polska	71,5	5,4	11,3	97,1	38,9	16,7
Słowacja	73,2	17,0	15,0	89,5	56,2	13,1

Odpowiedź	brat/siostra	dziadkowie	uczeń szkoły średniej, do której badany uczęszczał	student z uczelni macierzystej	student poza uczelnią macierzystą
Litwa	82,3	78,8	12,4	5,3	6,2
Polska	79,5	75,7	6,3	5,4	3,8
Słowacja	76,5	71,9	10,5	8,5	9,2

Stosunek badanych do stwierdzeń na temat zaufania				
Odpowiedź	ludzie raczej sobie nie ufają	większość ludzi pomaga innym	należy obdarzać ludzi ograniczonym zaufaniem	większość osób z najbliższego otoczenia jest godnych zaufania
Litwa	61,6	23,2	83,2	69,0
Polska	51,1	21,2	74,6	68,0
Słowacja	63,4	13,7	7,2	76,5

Zaufanie do określonych osób						
Odpowiedź	znajomym	osobom obcym	władzom centr.	władzom samorz.	cudzoziemcom	ludziom tej samej narodowości
Litwa	39,8	0,0	3,6	2,7	4,4	15,9
Polska	62,9	1,9	1,1	0,8	6,5	11,0
Słowacja	69,3	2,0	4,6	3,9	1,3	8,6

Brak zaufania do określonych osób						
Odpowiedź	do znajomych	do osób obcych	do władz centr.	do władz samorz.	do cudzoziemców	do ludzi tej samej narodowości
Litwa	16,8	93,8	52,7	58,4	52,2	34,5
Polska	6,1	80,5	75,0	72,7	49,4	29,9
Słowacja	5,9	92,2	63,2	63,8	83,7	35,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Stwierdzono, że studenci na badanych uczelniach ufają przede wszystkim najbliższej rodzinie i przyjaciołom. Należy zwrócić uwagę, że niezależnie od kraju, najbardziej ufają oni rodzicom (83–97%), rodzeństwu (76–82%) oraz dziadkom (72–79%). W bardzo niewielkim stopniu ufa się zaś osobom obcym. Podkreślić jednak należy, że studenci ze Słowacji charakteryzują się największym zaufaniem do osób spoza rodziny. Dotyczy to zarówno przyjaciół, sąsiadów czy nieznajomych.

Wyniki wcześniejszych badań odnoszących się do konkretnych osób czy sąsiedztwa zostały potwierdzone w badaniu dotyczącym stwierdzeń na temat ogólnego poziomu zaufania wśród ludzi, zaufania społecznego (pytanie nr 4 z tabeli 1). Studenci ze Słowacji w największym odsetku (ponad 3/4) stwierdzili, że większość osób z najbliższego otoczenia jest godnych zaufania, zaś studenci z Litwy i Polski uważają, że należy obdarzać ludzi ograniczonym zaufaniem (odpowiednio 83,2 i 74,6%, podczas gdy na Słowacji tylko 7,2% ankietowanych).

Poziom uogólnionego (do obcych) i instytucjonalnego zaufania został zawarty w pytaniach 5 i 6 (tab. 1). Wyniki wskazały, że ufa się przede wszystkim znajomym oraz w pewnym stopniu osobom tej samej narodowości, natomiast nie ufa się władzy (53–75%) oraz obcym (81–94%). Odnotować jednak należy, że studenci z uniwersytetu w Polsce w największym stopniu nie ufają instytucjom państwowym, zaś ze Słowacji – cudzoziemcom.

Wyniki badań wskazały, że wpływ na poziom zaufania ma płeć badanych (tab. 2). Co ciekawe, dotyczy to każdego z badanych państw. Kobiety bardziej ufają znajomi, jak i one są bardziej ufne w stosunku do sąsiadów. Poza tym, kobiety chętniej udzielają wsparcia osobom bliskim, sąsiadom czy znajomym, co oznacza, że bardziej ufają innym osobom. Mężczyźni z kolei bardziej ufają najbliższemu otoczeniu oraz są bardziej sceptyczni co do kwestii pełnego zaufania. Co zaś się tyczy uogólnionego zaufania, tj. zaufania do osób obcych, to trudno tutaj jest wskazać jakąś zależność. Wyjątkiem jest tutaj Słowacja, gdzie mężczyźni są grupą osób, która bardziej niż kobiety ufa zarówno osobom obcym, jak i instytucjom publicznym.

Tabela 2. Poziom zaufania badanych studentów w Polsce, na Litwie i Słowacji według płci (w %)

Odsetek ankietowanych twierdzących, jaka ilość osób spoza gospodarstwa domowego pożyczylaby im małą sumę pieniędzy								
Odpowiedź	0		1–2		3–4		5 i więcej	
Płeć	K	M	K	M	K	M	K	M
Litwa	4,7	22,2	36,0	25,9	27,9	22,2	31,4	29,6
Polska	3,2	6,4	33,1	28,2	34,4	34,6	29,3	30,8
Słowacja	2,5	3,3	54,0	52,6	27,4	28,3	16,1	15,8

Odsetek osób twierdzących, że można liczyć na swoich sąsiadów w zakresie opieki nad domem, gdyby zaszła konieczność wyjechania na kilka dni				
Odpowiedź	zdecydowanie tak lub raczej tak		zdecydowanie nie lub raczej nie	
	K	M	K	M
Litwa	54,0	40,7	33,3	33,3
Polska	54,7	55,0	19,5	26,3
Słowacja	62,1	48,1	12,9	25,9

Osoby, którym badany najchętniej udzieliłby wsparcia, zakładając, że wszyscy znajdują się w podobnej sytuacji								
Odpowiedź	przyjaciół		sąsiad		rodzice		kolega	
	K	M	K	M	K	M	K	M
Litwa	51,3	15,9	7,1	2,7	61,9	21,2	12,4	5,3
Polska	41,0	23,0	7,1	3,3	56,9	29,3	21,8	11,7
Słowacja	60,1	13,1	12,4	2,6	75,2	9,2	47,1	9,2

Stosunek badanych do stwierdzeń na temat zaufania								
Odpowiedź	ludzie raczej sobie nie ufają		większość ludzi pomaga innym		należy obdarzać ludzi ograniczonym zaufaniem		większość osób z najbliższego otoczenia jest godnych zaufania	
	K	M	K	M	K	M	K	M
Litwa	59,3	69,2	22,1	26,9	83,7	81,5	66,3	77,8
Polska	52,8	46,8	20,8	24,7	73,6	77,9	64,5	76,7
Słowacja	62,4	67,9	16,0	3,6	5,6	14,3	73,6	89,3

Zaufanie do określonych osób												
Odpowiedź	znajomym		osobom obcym		władzom centr.		władzom samorz.		cudzoziemcom		ludziom tej samej narodowości	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Litwa	33,7	59,3	0,0	0,0	4,7	0,0	2,3	3,7	2,3	11,1	16,3	14,8
Polska	64,8	62,3	1,9	2,6	1,3	1,3	0,6	1,3	6,3	9,1	8,2	18,2
Słowacja	69,6	67,9	0,8	7,1	4,0	7,4	3,2	7,4	0,8	3,6	7,3	14,3

Brak zaufania do określonych osób												
Odpowiedź	znajomym		osobom obcym		władzom centr.		władzom samorz.		cudzoziemcom		ludziom tej samej narodowości	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Litwa	19,8	7,4	95,3	88,9	54,1	48,1	59,3	55,6	50,0	59,3	32,6	40,7
Polska	6,3	7,8	77,2	85,5	71,7	83,1	71,7	75,3	50,0	42,9	29,6	27,3
Słowacja	6,4	3,6	95,2	78,6	60,8	74,1	64,0	63,0	87,2	67,9	36,3	32,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wnioski te potwierdza weryfikacja statystyczna (tab. 3). W większości przypadków na poziomie istotności 0,05 możemy odrzucić hipotezę, że zmienne są niezależne, i stwierdzić, że między poziomem zaufania a płcią respondenta istnieje zależność stochastyczna, a więc na 95% pewności możemy stwierdzić, że płeć wpływa na poziom zaufania badanych studentów. Niezależność statystyczna pomiędzy zmiennymi została potwierdzona jedynie w przypadku pytania pierwszego i piątego dla Litwy oraz pytania drugiego i czwartego dla Słowacji.

Tabela 3. Wyniki poziomu niezależności statystycznej testem chi-kwadrat poziomu zaufania badanych studentów w Polsce, na Litwie i Słowacji według płci

Kraj	Wartość statystyki chi-kwadrat	Przyjęta hipoteza	Wartość statystyki chi-kwadrat	Przyjęta hipoteza
	odsetek ankietowanych twierdzących, jaka ilość osób spoza gospodarstwa domowego pożyczylaby im małą sumę pieniędzy		odsetek osób twierdzących, że można liczyć na swoich sąsiadów w zakresie opieki nad domem, gdyby zaszła konieczność wyjechania na kilka dni	
Litwa	13,73	H_0	0,78	H_1
Polska	1,50	H_1	0,69	H_1
Słowacja	0,15	H_1	6,13	H_0
	osoby, którym badany najchętniej udzieliłby wsparcia, zakładając, że wszyscy znajdują się w podobnej sytuacji		stosunek badanych do stwierdzeń na temat zaufania	
Litwa	0,32	H_1	1,00	H_1
Polska	0,10	H_1	1,40	H_1
Słowacja	1,75	H_1	12,51	H_0
	zaufanie do określonych osób		brak zaufania do określonych osób	
Litwa	12,51	H_0	7,83	H_1
Polska	3,96	H_1	1,77	H_1
Słowacja	9,39	H_1	4,96	H_1

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Przeprowadzona w pracy analiza wykazała, że badani studenci ufają głównie członkom rodziny lub przyjacielom, natomiast są raczej nieufni w stosunku do osób obcych. Dotyczy to zarówno sąsiadów, osób obcych, jak i kolegów ze studiów. Analiza wskazała także, że poziom uogólnionego zaufania jest niski, a spośród trzech badanych krajów, w Słowacji obserwuje się najwyższy poziom zaufania do społeczności lokalnych. Studenci ze Słowacji w największym odsetku (ponad 3/4) stwierdzają, że większość osób z najbliższego otoczenia jest godnych zaufania. Ponadto raczej nie ufa się instytucjom publicznym. Ankietowani w każdym kraju darzą osoby raczej ograniczonym zaufaniem oraz bardziej ufają osobom o tej samej narodowości. Wyniki badań nie potwierdziły efektu wskazanego przez Migheliego (2012, s. 323), że w odniesieniu do zaufania uogólnionego mężczyźni wydają się ufać bardziej niż kobiety. Badania wykazały, że to kobiety są bardziej ufne i w większym stopniu skłonne ufać osobom obcym.

Literatura

- Carpenter, J., Daniere, A., Takahashi, L. (2004). Social Capital and Trust in South-East Asian Cities. *Urban Studies*, 41, 853–874.
- Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94 (supplement), S95–S120.
- Cook, S.K. (2005). Networks, Norms, and Trust: The Social Psychology of Social Capital 2004 Cooley Mead Award Address. *Social Psychology Quarterly*, 68 (1), 4–14.
- Fukuyama, F. (2000). Social Capital and Civil Society. *IMF Working Paper, WP/00/74*. Pobrano z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp0074.pdf> (2.07.2015).
- Grootaert, Ch., Narayan, D., Jones, V.N., Woolcock, M. (2004). Measuring Social Capital: An Integrated Questionnaire. *World Bank Working Paper, 18*. Pobrano z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/15033/281100PAPER0Measuring0social0capital.pdf?sequence=1> (23.05.2015).
- Hosmer, L. (1995). Trust: The Connecting Link Between Organizational Theory and Philosophical Ethics. *Academy of Management Review*, 20, 379–403.
- Ioakimidis M., Heijke H. (2016). Income Inequality and Social Capital, Are They Negatively Related? European Cross-country Analyses 2006–2012. *The Journal of Developing Areas*, 50 (1), 215–235.
- Lyon, F. (2000). Trust, Networks and Norms: The Creation of Social Capital in Agricultural Economies in Ghana. *World Development*, 28, 663–681.
- Migheli, M. (2012). Assessing Trust Through Social Capital? A Possible Experimental Answer. *American Journal of Economics and Sociology*, 71(2), 298–327.
- Macias, T. (2015). Risks, Trust, and Sacrifice: Social Structural Motivators for Environmental Change. *Social Science Quarterly*, 96 (5), 1264–1276.
- Milczarek, A., Miłaszewicz, D., Nagaj, R., Szkudlarek, P., Zakrzewska, M. (2015). Social Networks as a Determinant of the Socialisation of Human Capital. *Human Resources Management & Ergonomics*, 9 (2), 89–103.
- Mironova, A.A. (2015). Trust, Social Capital, and Subjective Individual Well-Being. *Sociological Research*, 54 (2), 121–133.
- Nagaj, R. (2016). Działania zbiorowe i na rzecz innych – analiza porównawcza polskich, litewskich i hiszpańskich studentów. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 449, 450–461.
- Sierocińska, K. (2011). Social Capital. Define, Measure, Types. *Economic Studies*, 1 (LXVIII), 69–86.

TRUST AND SOLIDARITY AMONG STUDENTS IN POLAND, LITHUANIA AND SLOVAKIA

Abstract

The article shows the level of trust existing between students in three countries of Central and Eastern Europe, i.e. Poland, Lithuania and Slovakia. The survey, was conducted by the staff of the Department of Macroeconomics Faculty of Economics and Management, University of Szczecin. The students surveyed were from university economic departments from the three aforementioned countries. In addition, an examination was made whether gender had an impact on the level of trust amongst the surveyed students. The analysis showed that students from Slovakia were the most trusting of strangers and are more likely to social capital than students from Poland and Lithuania. Also, women showed a greater level of institutional trust and social trust than men.

Translated by Rafał Nagaj

Keywords: trust, social solidarity, social capital

JEL code: Z13